

ELS TRES RIUS QUE CONFLUEIXEN A L'AIGUABARREIG DIBUIXEN UN PAISATGE DE VIDA A MERCÈ DE L'ACTIVITAT HUMANA

CAMINS D' AIGUA

Una frase aparentment simple com **Lo riu és vida** s'ha convertit en tot un símbol dels nostres dies. El lema, d'una obvietat tan clara com menystinguda, ha deixat de ser únicament el crit de lluita d'un territori per esdevenir la màxi-

ma que resumeix en quatre paraules tota una filosofia: aquella que reivindica el paper dels rius com a sistemes generadors de vida lligats al propi entorn i que reclama un canvi d'hàbits a favor d'una nova cultura de l'aigua.

Jordi Lon Quintana

PERIODISTA

L'espai natural de l'Aiguabarreig, ric en biodiversitat, és un clar exemple del paper vital que desenvolupen els cursos fluvials. La seva carta de naturalesa es deu a la confluència de tres rius: el Cinca, el Segre i l'Ebre, darre dels quals hi ha tres històries paral·leles escrites entre la muntanya i el mar amb un argument comú: l'aigua. L'itinerari vital d'aquests tres rius, des del seu naixement prop dels cims fins a la plàcida mort mediterrània, dibuixa un paisatge natural marcat per una geologia canviant, un paisatge que no queda al marge de les alteracions produïdes per l'activitat humana.

Entre les glaceres i el DDT

El Cinca neix en d'un dels massissos més alts del Pirineu, el Mont Perdut. Si haguéssim de marcar el seu naixement en un lloc concret ho fariem a l'ibón de Marboré, a 2.595 metres sobre el nivell del mar. Aquest ibón —mot aragonès que significa «llac»— recull les aigües gelades que s'escolen de les glaceres perpètuas que, en aquest indret, resisteixen els efectes de l'escalfament global, tot i que any rere any veuen reduït el seu perímetre. Els petits rierols que baixen pels vessants rocosos de l'Astazú o el Marboré, cims que superen els tres mil metres, conflueixen en aquest llac d'aigua fosca i, en sortir-ne, reben l'aportació d'altres glaceres, com la de la cara nord del propi Mont Perdut. Aquestes aigües primerenques es precipiten pel circ de Pineta tot perdent alçada i, ja en forma de riu, avancen per la vall del mateix nom entre prats i boscos de muntanya fins aturar-se al petit embassament de Pineta, pocs metres abans d'arribar a la població de Bielsa. Aquest primer obstacle és

un avís del que les aigües es trobaran a les terres més baixes.

El riu s'obre pas entre congostos en direcció sud, tot deixant enrere la muntanya, i avança per la regió de Sobrarbe fins a l'esplèndida vila medieval de l'Ainsa, on veu augmentat el seu cabal amb l'aportació del riu Ara. Tanmateix, el descens fluvial no trigarà a veure's interromput, primer per l'embassament de Mediano i, ja a la comarca del Somontano, per la presa del Grado. Passats aquests aturadors, però, no es deslliura dels efectes de l'activitat humana, ja que al seu pas per la vila de Montsó s'hi ha detectat la presència del pesticida DDT en els nivells de concentració més alts de tot Europa, segons un informe elaborat per Greenpeace. Malgrat aquesta contaminació, provocada pels abocaments industrials, l'aigua fa el seu curs entre camps de conreu tot esculpint un terreny eixut, dibuixa

els límits orientals de la Llitera i tomba cap a l'est per entrar de ple al Baix Cinca. Fraga, la població més important de la comarca, ha vist en diverses ocasions com l'aigua n'inundava els carrers, tot reclamant el seu espai natural. El riu, després de recórrer 170 quilòmetres, es fon amb el Segre aigües amunt de Mequinensa.

Terra d'apartaments i pantans

El riu Segre també té un origen pirinenc, però en un indret més oriental que el seu principal afluent. Neix al vessant nord del massís del Puigmal, vora del pic que porta el seu nom. La font del Segre, a 2.420 metres d'alçada, fa brollar l'aigua que s'ha anat filtrant des dels cims, que s'ajunta amb altres recs i torrents efimers per fer via muntanya avall, prop d'unes pistes d'esquí, cap a les poblacions de Llo i Sallagosa, a

FOTOS: XAVIER BORRÀS

l'Alta Cerdanya. El riu, que no n'entén, de fronteres polítiques, passa per Llivia, Câldegues, la Guingueta i Puigcerdà. D'aquí, entre urbanitzacions en construcció i apartaments de segona residència ocupats deu dies l'any, creua la comarca per Bellver i Martinet en direcció al Cadí i entra a l'Alt Urgell. El Segre arriba cabalós a la Seu després de rebre l'aportació d'altres rius pirinencs, als quals s'hi sumarà el Valira, que baixa amb força de les valls andorranes.

El primer obstacle important el troba en el seu camí cap al sud, passat Organyà i Coll de Nargó. Es tracta del pantà d'Oliana, construït els anys cinquanta, en ple franquisme. I pocs quilòmetres avall de la població que li dona nom s'aixeca una altra presa, en aquest cas filla de la democràcia: la del pantà de Rialb, que es va inaugurar l'any 2000 després d'un llarg procés per desallotjar els habitants de Tiurana, Bassella i la Baronia de Rialb que es negaven a perdre les cases, les terres més fèrtils i els elements d'un ric patrimoni artístic. A hores d'ara l'embassament encara no ha pogut arribar mai al màxim de la seva capacitat. Ja dins la Noguera, el Segre rep les cabaloses aigües de dos rius que, temps enrere, eren camins navegables per als raiers que transportaven fusta: la Noguera Pallaresa —tot just alliberada de la presa de Camarasa— i la Noguera Ribagorçana, passat Balaguer i poc abans d'entrar a Lleida. L'aigua del riu dona nom i vida al Segrià, una comarca de secà revifada pels canals de rec, i avança cap a Mequinensa disposada a rebre l'aportació del Cinca, el seu principal afluent. Pocs metres després, a 265 quilòmetres de la falda del Puigmal, es fon amb l'Ebre.

L'esforçat viatge cap al mar

A diferència dels dos rius que van a trobar-lo a l'Aiguabarreig, l'E-

bre no neix al Pirineu, sinó que ho fa força més lluny, a la Serralada Cantàbrica. L'aigua que s'escola des dels cims del massís de Peña Labra, a 2.175 metres d'alçada, aflora molt més avall, a l'indret conegut com a Fontibre, un nom que prové de l'evolució del topònim llatí Fons Iberis (font de l'Ebre). A només sis quilòmetres del seu naixement, passada la localitat de Reinosa, ja troba el primer embassament, una constant en tota la seva conca hidrogràfica. El decidit recorregut del riu cap al Mediterrani el portarà a creuar Castella i Lleó tot vorejant Euskadi pel sud, a dibuixar els límits entre la Rioja i Navarra i a endinsar-se a les terres de l'Aragó, per on farà gran part del seu itinerari. L'Ebre entra al Baix Cinca pel sud de la comarca i, amb un gran meandre arquejat, es dirigeix cap a Mequinensa. Allà, l'aigua passa entre portes i finestres, creuant carrers i places de l'antiga vila esborrada entremig de dos pantans però ben present en l'univers literari de Jesús Moncada. Just a l'alçada de Mequinensa, el riu es nua amb l'aigua del Segre, que s'ha fos amb el Cinca uns metres més amunt, i després de superar la presa de Riba-roja es disposa a baixar en direcció al mar, com temps enrere feien els llaüts carregats de mercaderies. Pel camí, l'Ebre omple de vida unes terres que li deuen el nom i la raó de ser. Però abans d'arribar al Delta, la seva aigua encara haurà d'arrossegat una part dels residus químics que s'acumulen a Flix, refrigerar el reactor nuclear de la central d'Ascó i carregar el pes històric d'unes quantes batalles, la darrera de les quals, la de l'aigua, ha estat guanyada amb l'esforç d'una gent que sap, millor que ningú, el significat d'una frase: **Lo riu és vida**.